

КОМУНІКАТИВНІСТЬ ЯК ПРЕДМЕТ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Васильєва Таїса Петрівна

здобувачка вищої освіти факультету публічного управління,
соціальних та природничих наук, спеціальності 053 «Психологія»,

КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

Науковий керівник: Пилявець Наталія Ігорівна

ORCID ID: 0009-0001-6292-1660

доктор філософії з психології, старший викладач кафедри психології

КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

Україна

Актуальність теми, розробка її у науковій вітчизняній та зарубіжній літературі. Одним із основних питань в сучасних дослідженнях є дослідження комунікації між дорослими та дітьми. Актуальність таких досліджень полягає у особливостях формування та розвитку психіки сучасних дітей, яке пов'язано із соціальним статусом сім'ї та значенням спілкування у системі міжособистісних взаємин та соціалізації індивідів. Соціалізація дітей, які мають системні порушення мовлення відбувається специфічно, а іноді дуже вразливо, тому ця проблема займає ключове місце серед сучасних досліджень. Недостатній розвиток комунікативності у дітей дошкільного віку є фактором ризику, який впливає на здоров'я, успішність, а головне негативно впливає на соціальне життя. Мовні та соціальні навички розвиваються та підтримують людську адаптивність протягом усього життя. Тому дослідження комунікативності у дітей із системними порушеннями мовлення буде актуальне завжди, так як ця проблема зростає із року в рік під тиском різних негативних факторів у суспільстві.

У сучасних психологічних дослідженнях активно висвітлюються проблеми комунікативності дорослих і дітей. Аналіз літературних джерел засвідчив наявність наукових пошуків з проблеми формування комунікативності у дітей дошкільного віку, що знайшли широке відображення у світовому і вітчизняному історико-педагогічному досвіді (Я. Коменський, Й. Песталоцці, Ж. Піаже, С. Русова, В. Сухомлинський та ін.).

У контексті проблем спеціальної освіти вивчалися особливості комунікативного розвитку у дітей із порушеннями мовлення (Л. Бартенєва, Л. Вавіна, Л. Дідкова, О. Жильцова, Л. Журова, С. Конопляста, К. Крутій, Р. Левіна, Н. Манько, Н. Нікашина, Н. Орланова, Н. Пахомова, Т. Піроженко, Ю. Рібцун, Н. Савінова, Є. Соботович, Л. Спірова, В. Тарасун, Л. Трофименко, Т. Філічева, Г. Чіркїна, С. Шаховська, М. Шевченко, М. Шеремет та ін.).

Мета статті: здійснити теоретичний аналіз сучасного розуміння поняття комунікативності як предмету психологічних досліджень.

Виклад основного матеріалу. Ефективна комунікація має основне значення для ініціювання та підтримки успішних взаємовідносин між однолітками. Здатність взаємодіяти з іншими та встановлювати відносини активно впливає на навчання та розвиток, а особливо на успішну соціалізацію не лише дітей, а й дорослих.

З динамічної точки зору здоров'я можна розглядати як здатність адаптуватись та керувати собою, для успішного керування фізичними, соціальними та емоційними проблемами. Для цього потрібні мовленнєві та соціальні навички, вони розвивають та підтримують людську адаптивність протягом усього життя. З точки зору суспільної охорони здоров'я та спеціалізованих науковців діти віком 5-6 років являються самою важливою групою. Дошкільний період – це чуттєвий період для мовленнєвого розвитку. Розвиток мовленнєвих навичок являється важливим параметром

для загального розвитку комунікативності. Проблеми пов'язанні із мовленням, досить часто є першими симптомами затримки розвитку багатьох основних функцій, а саме соціалізації та комунікації.

Комунікативність – це найширша категорія для позначення будь-якого виду інформаційних, комунікативних та інших контактів між людьми, включно із простою формою взаємодії – присутністю [1].

Мовні та комунікативні навички відіграють важливу роль у соціально-емоційному розвитку дошкільнят, особливо для тих, які мають системні мовленнєві порушення, так як саме це впливає на взаємодію з однолітками.

Забезпечуючи навички розуміння та керування своїми емоціями, а також для підтримки стосунків з однолітками, можна допомогти дошкільнятам, які мають системні мовленнєві порушення. Розвиток мовлення та комунікативні навички здатні змінити досвід навчання дітей дошкільного віку, а це саме те, що необхідно покращити для успішного спілкування дітей із мовленнєвими порушеннями [2].

Комунікативність – це складний і багатовимірний процес, який реалізується і в ході взаємодії індивідів, і як інформаційний процес, і взаємини людей, їхні співпереживання і взаєморозуміння [3]. За психологічним словником, – це взаємодія суб'єктів, при якій відбувається обмін пізнавальною й емоційною інформацією, досвідом, знаннями і вміннями, а також діяльністю та її результатами. Зазначена діяльність є необхідною умовою розвитку і формування особистості та групи. Такі визначення свідчать про системну природу комунікативності, її поліфункціональність, високу соціальну значущість [4].

Аналізуючи проблему комунікативності в наукових джерелах, слід відзначити термінологічну різноманітність у позначенні цього явища: «спілкування», «комунікація», «комунікативна діяльність» тощо. Таке різноманіття свідчить не тільки про використання різної термінології авторами, а й про методологічні й змістові відмінності в тлумаченні цих

понять. Подібна тенденція властива і дослідженням комунікативної діяльності в умовах мовленнєвого дизонтогенезу [5].

Комунікативність – це не просто дія, це взаємодія, яка здійснюється між учасниками, кожен з яких є носієм активності і передбачає її у власних партнерах.

Мамічева О. В., Кащєєва Ю. В. виділяють чотири критерії, за якими в сукупності визначають, чи є взаємодія комунікативністю [6]:

- вона передбачає увагу та інтерес до іншого, без чого будь-яка взаємодія неможлива;
- емоційне сприйняття впливів комунікативного партнера та емоційне ставлення до нього;
- ініціативні акти, спрямовані на привернення уваги партнера до себе;
- чутливість людини до того ставлення, яке виявляє до нього партнер.

На нашу думку, комунікативність є вихідною функцією спілкування, яка важлива для соціально-психологічного нормативного ставлення індивіда впродовж усього життя, від самого народження.

Спілкування між учасниками взаємодії, зазвичай відбувається одним із зазначених способів: інформаційний, інтерактивний, перцептивний. Сама комунікація – це складний процес взаємодії між індивідами, він полягає у обміні інформацією, у сприйнятті та розумінні партнерами один одного. Процес комунікації відбувається як послідовність різних актів, у кожному з яких представлено певне висловлювання, при цьому виконується власна функція і усі вони об'єднані у систему. Комунікація передбачає зворотній зв'язок, який забезпечується різними способами.

Тому комунікація, як одна із сторін спілкування індивідів забезпечує передачу інформації, яка здійснюється у тісній взаємодії і передбачає звернення та зворотну реакцію. На відмінну від комунікативності – при

спілкуванні, як засобі комунікації, центральне місце займає інформація, а не людські взаємини, їх цінність та суб'єктивні психологічні якості. Метою цього не є встановлення довготривалих психологічних взаємин, та формування спільних завдань. Тому комунікація – це обмін інформацією між індивідами, що мають певний набір символів. Це лише одна форма для міжособистісного спілкування, яка вказує на те, що поняття «комунікація» вужче, ніж поняття «комунікативність» та «спілкування».

Важливим аспектом у психологічному вивченні комунікативності є виділення та диференціація її різновидів, визначення їх значущості у різних сферах і на різних етапах вікового розвитку. У психологічній літературі комунікативність розглядають за різними параметрами: за тривалістю – короткочасна і тривала; за закінченістю закінчена та незакінчена; залежно від засобів, йдеться про вербальне і невербальне спілкування; за опосередкованістю виділяють безпосередній і опосередкований його види. Безпосередня діяльність спілкування передбачає особисті контакти та пряме сприйняття партнерами одним одного у взаємодії. Опосередкована – здійснюється через посередників, наприклад при проведенні перемовин між сторонами, що ворогують. Залежно від кількості учасників, виділяють такі види комунікативності: міжособистісну взаємодію між двома-трьома суб'єктами, особистісно-групову – діяльність між суб'єктом і групою, міжгрупову комунікативну діяльність між групами [7].

Теоретичний аналіз психологічного змісту комунікативності можна здійснювати за умови, що спілкування є одним із видів діяльності. Але це не означає, що спілкування в усіх випадках виступає самотійно, воно може бути таким, а може бути компонентом або складовою іншого виду діяльності, наприклад, комунікативного [8].

Висновки. Отже, спілкування це діяльність, тому його використовують як синонім поняття «комунікативність», і використовують для позначення взаємодії індивідів з метою обміну інформацією та

встановлення стосунків для досягнення спільної мети. Комунікація – це сторона спілкування, яка забезпечує інформативну функцію комунікативності. Комунікативність – має характерні риси структурної організації, кожен елемент якої має значення для забезпечення її ефективності та результативності. Вихідними для комунікативності є потреба і мотив, а результатом є певний продукт. У процесі спілкування здійснюються одночасно: і взаємне інформування партнерів, і сприймання один одного, і взаємодія, тобто інтеракція. Процес реалізації комунікативності передбачає сформованість комунікативних умінь і засобів. Досягнення мети можливе з використанням різних засобів: вербальних і невербальних. Мають вплив на діяльність спілкування комунікативні мотиви та потреби, які залежать від суб'єктивних індивідуальних факторів, та зумовлені умовами діяльності, на яку спрямована комунікативна взаємодія. Їх еволюція забезпечує появу нових форм спілкування, які зазнають змін протягом дитячого віку.

Список використаної літератури

1. Андрусишина Л. Психологічні характеристики сформованості класифікації у дітей із загальним недорозвиненням мовлення // Дефектологія. 2003. № 4. С. 37 - 40.
2. Піроженко Т. О. Мовлення дитини: психологія мовленнєвих досягнень дитини. Київ: Главник, 2005. 112 с.
3. Ладивір С. О. Розвиток пізнавальної активності дітей у процесі їхнього спілкування з батьками // Психологія. К. : Рад. школа, 1990. Вип. 34. С. 53—59.
4. Мамічева О. В., Кордонець В. В., Боброва Г. Ю. Особливості комунікативної функції мовлення молодших школярів, які розвиваються відповідно норми та із затримкою психічного розвитку // Fundamental and applied researches in practice of leading scientific

- schools. Issue: 1 (13) co-publ.: Publishing office: Accent graphics communications – Hamilton, ON, 2016. – P. 45-54.
5. Кондукова С.В. Шеремет М.К. Фізіологічні і психологічні передумови мовленнєвого розвитку в нормі та патології // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: Зб. наукових праць. Випуск 27. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. С. 5 - 7.
  6. Мамічева О. В., Кашєєва Ю. В. Психологічні особливості мотиваційного компоненту комунікативної діяльності дітей дошкільного віку з мовленнєвими та інтелектуальними вадами // Вісник Одеського Національного університету імені І. І. Мечникова. Психологія. Том 21. Випуск 25. Частина 1, 2014. С. 216 - 221.
  7. Проскурняк О. І. Комунікативно-мовленнєвий розвиток розумово-відсталих дітей та підлітків: психологічний аспект // Вісник Одеського національного університету. Психологія. 2012. Т. 17, Вип. 8. С. 141-148
  8. Марченко І. С. Сучасні логопедичні технології у подоланні мовленнєвих розладів у дітей з порушеннями психофізичного розвитку // Логопедія. 2011. № 1. С. 41- 44.